

7. Red'ko V. G. Na zasadach jedynoi' koncepcii': osoblyvosti pobudovy shkil'nyh pidruchnykiv z inozemnyh mov / V. G. Red'ko // Inozemni movy v navchal'nyh zakladah. – 2006. – № 5. – S. 78-86.
8. Resolution of the Council and the Ministers of Education Meeting shithin the Council on the European Dimension in Education of 24 May 1988 (88/C 177/02) // ATEE Neshs. – 1992 / 1993. – No 38 / 39. – P. 31-32.

Радченко Ю. П. Общие и отличительные черты содержания современных украинских и французских учебников по иностранным языкам для начальной школы.

Эта статья посвящена исследованию проблемы конструирования содержания украинских и французских учебников по иностранным языкам для начальной школы начала XXI века. Особое внимание уделяется изучению их общих и отличительных черт. Обобщающие результаты проведенного анализа содержания и структуры украинских и французских учебников по иностранным языкам отражены в таблице. Проанализировав содержание школьной учебной литературы по иностранным языкам обеих стран, определено, что учебники объединены конкретной тематикой, языковым и речевым материалом. Коммуникативно-деятельностный подход является приоритетным в процессе иноязычного образования как Украины, так и Франции. Особое внимание в них уделяется развитию коммуникативной компетенции учащихся. Характерной чертой обоих учебников по иностранным языкам является их ориентированность на особенности социокультурной реальности иностранных стран. Теоретический и практический материал в украинской и французской учебной литературе согласуется с теми видами речевой деятельности, востребованные в современном обществе.

Ключевые слова: конструирование содержания учебников; общие и отличительные черты, украинские учебники по иностранным языкам, французские учебники по иностранным языкам; начальная школа.

Radchenko Y. P. Differences and similarities of the contents of modern ukrainian and french foreign languages textbooks for primary school.

This article deals with the problem of designing content Ukrainian and French textbooks of foreign languages for primary school beginning of the XXI century. Particular attention is paid to their common and distinctive features. Summarizing the results of the analysis of the content and structure of the Ukrainian and French textbooks of foreign languages are reflected in the table. After analyzing the content of school textbooks of foreign languages of both countries, determined that textbooks combined specific theme, language and speech material. Communicative activity approach is a priority in the foreign language education as Ukraine and France. Special attention they paid to the development of communicative competence of students. The characteristic feature of both textbooks of foreign languages is their focus on the features of the socio-cultural realities of foreign countries. The theoretical and practical material in the Ukrainian and French academic literature consistent with the types of speech activities that demand in modern society.

Keywords: design content textbooks common and distinctive features Ukrainian textbooks in foreign languages, French textbooks in foreign languages; Primary School.

УДК 373.5

Савош В. О.

**САМОРОЗВИТОК: СУТЬ ФЕНОМЕНА ТА АНАЛІЗ
ОБІЗНАНОСТІ СУБ'ЄКТІВ СИСТЕМИ НЕПЕРЕРВНОЇ ОСВІТИ**

У статті розкрито філософський, психологічний та педагогічний підходи до тлумачення суті поняття “саморозвиток”. Узагальнено погляди дослідників феномену, в яких йдеться про: встановлення зв'язку між розвитком і саморозвитком; визначення характеристик, внутрішніх умов та внутрішніх рушійних сил саморозвитку як процесу, з'ясування факторів визначення ходу саморозвитку та його результатів; розкриття впливу навчання та виховання на саморозвиток. Також проаналізовано результати анкетування вчителів фізики і старшокласників та сформульовано висновки щодо розуміння ними суті феномену.

Ключові слова: саморозвиток, розвиток, система неперервної освіти, вчителі фізики, старшокласники.

Системою неперервної освіти може охоплюватися:

1. *Розвиток людини від народження й до завершення життя.* У цьому випадку система неперервної освіти функціонує як “освіта впродовж життя”. Послідовно розгортаючись у дитячо-юнацькій освіті та освіті дорослих, здійснюється відповідно до Закону України “Про освіту” з метою всебічного розвитку кожної людини як особистості та найвищої цінності суспільства, розвитку талантів, розумових, творчих і фізичних здібностей, формування цінностей і необхідних компетентностей для успішної самореалізації, виховання відповідальних громадян, здатних до свідомого суспільного вибору, підготовки кваліфікованих фахівців, збагачення на цій основі інтелектуального, економічного, творчого, культурного потенціалу народу, підвищення освітнього рівня громадян задля забезпечення сталого розвитку України та її європейського вибору.

2. *Розвиток людини на певних етапах її життя.* За такого підходу система неперервної освіти розглядається в межах:

1) дитячо-юнацької освіти, яка розгортається в різних навчальних закладах відповідно до законодавчої та нормативно-інструктивної бази з метою створення умов для набуття загальної середньої освіти;

2) освіти дорослих, котра реалізується в межах професійної підготовки та професійної діяльності й стосується неперервної професійної (фахової, педагогічної) освіти.

Система неперервної освіти, яка вибудовується відповідно до Закону України “Про загальну середню освіту” в межах дитячо-юнацької освіти, слугує меті забезпечення всебічного розвитку особистості шляхом навчання та виховання, які ґрунтуються на загальнолюдських цінностях та принципах науковості, полікультурності, світського характеру освіти, системності, інтегративності, єдності навчання і виховання, на засадах гуманізму, демократії, громадянської свідомості, взаємоповаги між націями і народами в інтересах людини, родини, суспільства, держави.

Система неперервної освіти, що розгортається в межах професійної підготовки та професійної діяльності, тобто стосується неперервної професійної (фахової, педагогічної) освіти, здійснюється з метою поетапного формування професійної особистості на основі наповнення на кожному етапі її життєдіяльності новим змістом, новими організаційно-педагогічними формами і методами, новими потребами й відповідними підходами до інтегрування індивідуальних професійних, соціальних аспектів життєдіяльності (Н. Ничкало).

Освіта дорослих, яка здійснюється як підвищення кваліфікації, слугує меті підвищення рівня готовності особи до виконання її професійних завдань та обов’язків або набуття особистістю здатності виконувати додаткові завдання та обов’язки шляхом набуття нових знань і вмінь у межах професійної діяльності або галузі знань. У контексті зазначеного актуальним постає процес розвитку в системі неперервної освіти. Звісно цей процес вибудовується на основі саморозвитку.

Мета статті полягає в розкритті суті поняття “саморозвиток” та у його розумінні вчителями фізики та старшокласниками як суб’єктами системи неперервної освіти.

Суть феномена “саморозвиток” розкривається в філософських, психологічних і педагогічних джерелах, що сприяє виокремленню різних підходів. Е. Остапенко [5, с. 50] виокремлює процесуально-орґанізаційний підхід, яким об’єднується розуміння особистісних і професійних самозмін як внутрішньо й зовнішньо організованих процесів.

Відповідно до наших міркувань, цілісному розкриттю суті поняття “розвиток” слугуватиме виокремлення філософського, психологічного та педагогічного підходів. Проаналізуємо їх. За філософського підходу, розкриття суті поняття “саморозвиток” вирізняється акцентуванням уваги на його взаємозв’язку з розвитком. Зокрема у “Філософському енциклопедичному словнику” (за редакцією Є. Губського) зазначається,

що саморозвитку будь-якої системи передують розвиток, що визначається, перш за все, зовнішніми детермінантами, розвиток є початковою стадією саморозвитку; розвиток переходить у саморозвиток тоді, коли у процесі розвитку визначна роль починає переходити від зовнішніх детермінант до внутрішніх. Також поняття “саморозвиток” розкривається в контексті понять “рух” та “саморух”. Філософською категорією “рух” позначаються властивості об’єктивної реальності переходити з одного стійкого цілісного стану в інший, у відносному протиставленні категорії “рух” розглядається категорія “саморух”. Рух відбувається під впливом зовнішніх факторів, а для саморуху необхідними є й внутрішні фактори.

За психологічного підходу, трактування поняття “саморозвиток” вибудовується в контексті розумового розвитку. Аналізуючи феномен “саморозвитку”, Г. Костюка зазначає, що стадії розумового розвитку – це якісно різні в структурному і функціональному плані рівні і форми розумової діяльності – наочно-діюча, словесно-образна, конкретно-понятійна і абстрактно-понятійна. Навчання не може змінити цю послідовність стадій розвитку інтелекту, оскільки більш складні структури генетично не можуть передувати більш простим, але навчання може і повинно сприяти більш прискореному переходу до більш високих структур та повноцінному їх формуванню. Оскільки закони розумового розвитку – це послідовність зміни зазначених стадій, то послідовність їх зміни і є саморозвитком.

Послідовність змін стадій розвитку інтелекту відбувається в процесі установлення взаємодії зовнішніх причин і внутрішніх умов. За С. Максименком, “під внутрішніми умовами, через які завжди переломлюються зовнішні причини, розуміють: індивідуальні особливості вищої нервової діяльності, її внутрішні закони, потреби й настановлення людини, почуття і здібності, уся система навичок, звичок і знань, у якій відбито індивідуальний досвід людини і засвоєний досвід людства” [4, с. 185].

За Г. Костюком, “внутрішні умови, формуючись під впливом зовнішніх, не є, однак, їх безпосередньою механічною проекцією. Складаючись і змінюючись у процесі розвитку, внутрішні умови самі обумовлюють те спеціальне коло впливів, яким дане явище може піддаватися [2, с. 174], оскільки існує відповідність між конкретними віковими й індивідуальними особливостями і тією чи іншою стадією розвитку.

Г. Костюк пояснює процес саморозвитку через “саморух”, якому властива єдність зовнішніх і внутрішніх умов. Зовнішні та внутрішні умови саморозвитку є пов’язаними між собою протилежностями. Зовнішнє, об’єктивне, соціальне у процесі засвоєння індивідом стає внутрішнім, суб’єктивним, визначаючи ставлення індивіда до світу.

За педагогічного підходу, трактування поняття “саморозвиток” вибудовується в контексті лексеми “процес”. Як приклад наведемо такі трактування: саморозвиток – це “процес збагачення діяльних здібностей та інших особистісних якостей людини у процесі різних видів її доцільної діяльності, підґрунтям якого слугує розпредмечення (присвоєння) соціального досвіду та досягнень культури, втілених у реаліях, що залучаються до процесу тієї чи іншої діяльності” [6, с. 684]; “саморозвиток, з одного боку, – це процес, зумовлений природними чинниками, а з іншого, – процес, який детермінується особливостями середовища розвитку, виховання, особистісними факторами (цінностями, волею, цілями людини)” [3, с. 3]; “усвідомлений і керований особистістю процес, у результаті якого відбувається удосконалення фізичних, розумових і моральних потенцій людини та розгортання її індивідуальності; це розгортання власної індивідуальності шляхом ненасильницького поєднання бажаного й потрібного” [1, с. 33].

У роботі Е. Остапенко [5, с. 50] здійснено впорядкування трактувань поняття “саморозвиток” за:

– ключовим сегментом – саморозвиток розглядається як саморух (Г. Гегель, І. Шаршов); процес (К. Вазіна, М. Костенко, Т. Тихонова та ін.); механізм (В. Веретенников, Є. Коваленко); зміна (Н. Бітянова, В. Зінченко, Л. Мітіна, М. Хайдеггер, Р. Цокур та ін.); технологія (Ю. Лобейко); потреба (М. Бердяєв, В. Маралов, Г. Селевко); здатність і характеристика (Є. Ісаєв, Л. Клімова, М. Костенко, В. Маралов та ін.);

діяльність і внутрішня активність (В. Андреев, Г. Балл, О. Слободян, О. Сухоленова);

– формами – поняття “саморозвиток” існує в єдності неусвідомлених (імітація, стихійна адаптація, гра) та усвідомлених (самовиховання, самоосвіта, самотворення, самовдосконалення) форм;

– ракурсом дослідження феномена – особистісний саморозвиток (М. Бердяєв, І. Кант, М. Костенко, Л. Кулікова, Л. Петерсон та ін.); творчий саморозвиток (В. Андреев, В. Івченко, М. Костенко, Б. Мастеров); творчо-професійний саморозвиток (Ю. Лобейко, О. Слободян та ін.); професійний, особистісно-професійний (Г. Балл, Є. Ісаєв, Л. Мітіна, М. Костогризов, Т. Тихонова та ін.).

Аналізуючи саморозвиток як процес, доцільно акцентувати увагу на тому, що “хід саморозвитку та його результати визначаються двома факторами: а) здатністю індивіда навчатися та брати участь у діяльності “зі знанням справи”, тобто з урахуванням якості та рівня його освіти; б) характером та мірою втілення соціально-культурного досвіду в реаліях, з якими має справу суб’єкт діяльності” [6, с. 684]. Також значущим є те, що “процес саморозвитку не має меж, як немає меж досконалості людини” [1, с. 33].

Аналіз наукових джерел сприяв формулюванню нами висновку про те, що розкриття суті поняття “саморозвиток” здійснюється на основі:

1) встановлення зв’язку між розвитком і саморозвитком: розвиток є початковою стадією саморозвитку (Г. Костюк); розвиток переходить у саморозвиток тоді, коли вагому роль у процесі розвитку починають відігравати внутрішні детермінанти (Г. Костюк);

2) виокремлення характеристик саморозвитку як процесу: послідовність (послідовна зміна стадій розвитку інтелекту (Г. Костюк)); усвідомленість особистістю процесу саморозвитку та його керованість (Є. Дурманенко, Л. Корміна); спрямованість (удосконалення фізичних, розумових і моральних потенцій людини, розгортання її індивідуальності (Є. Дурманенко, Л. Корміна)); вироблення чи шліфування фізичних і моральних якостей, сутнісних сил, духовної сфери, активізація здібностей, нахилів, формування нових знань, умінь і навичок (К. Журба); відсутність меж (процес саморозвитку немає меж (Є. Дурманенко, Л. Корміна));

3) визначення внутрішніх умов саморозвитку як процесу послідовної зміни стадій розвитку інтелекту: індивідуальні особливості вищої нервової діяльності, потреби й настановлення людини, почуття і здібності, уся система навичок, звичок і знань, у якій відбито індивідуальний досвід людини і засвоєний досвід людства (С. Максименко);

4) визначення внутрішніх рушійних сил саморозвитку як процесу: внутрішні суперечності, що виникають у житті людини, спонукають її до активності, спрямованої на їх подолання; потреба в подоланні розбіжностей між новими потребами, цілями, прагненнями особистості та рівнем оволодіння засобами, необхідними для їх задоволення; потреба у саморусі (джерелом “саморуху” стає суперечність між зовнішнім і внутрішнім); гнучке ставлення до зовнішніх впливів, готовність змінюватися на краще (К. Журба);

5) виокремлення двох факторів визначення ходу саморозвитку та його результатів: здатність індивіда навчатися та брати участь у діяльності “зі знанням справи”, тобто відповідно до якості та рівня власної освіти (I фактор); характер та міра втілення соціально-культурного досвіду в реаліях, з якими має справу суб’єкт діяльності (II фактор) (Є. Рапацевич);

б) пояснення впливу навчання на саморозвиток: навчання не може змінити послідовність стадій розвитку інтелекту (наочно-діюча розумова діяльність → словесно-образна розумова діяльність → конкретно- і абстрактно-понятійна розумова діяльність), але навчання може й повинно сприяти прискореному переходу до більш високих структур і повноцінному їх формуванню (Г. Костюк);

7) тлумачення впливу виховання на саморозвиток: суб’єкт процесу саморозвитку спрямовує власні зусилля на себе самого з тим, щоб розвинути у себе ті якості, які відповідають власним уявленням про ідеали, життєві пріоритети, цілі та вимоги до себе (Ю. Трофімов, В. Рибалка, П. Гончарук).

С. Максименко зазначає, що “навчання і виховання сприяють не тільки успішному

подоланню внутрішніх протиріч, які виникають у житті людини, але і самому їх виникненню. Ці протиріччя вирішуються за допомогою діяльності й призводять до утворення нових властивостей і якостей особистості” [4, с. 184].

Розкриття суті поняття “саморозвиток” доповнимо аналізом даних анкетування, яке проводилося з метою з’ясування обізнаності вчителів фізики та старшокласників із зазначеним феноменом.

Аналіз анкет засвідчив, що вчителі фізики поняття “саморозвиток” тлумачать:

– по-перше, у взаємозв’язку з розвитком (“самостійне вдосконалення розвитку під внутрішнім контролем”);

– по-друге, у контексті самостійної роботи (дій, видів робіт) (“усвідомлений процес розвитку особистості за рахунок самостійної роботи”; “самостійні дії в розвитку особистості”; “розвиток людини, якого вона досягає самостійними заняттями і вправами”);

– по-третє, з акцентом на власних внутрішніх силах (“розвиток чого-небудь власними силами”; удосконалення власних умінь і навичок в процесі життя, яке досягається власними силами”; “процес розвитку власними силами”);

– по-четверте, із задіянням семантичного поля поняття “вдосконалення” (“самостійне вдосконалення себе”; “самостійне вдосконалення фізичного і розумового розвитку”; “самостійне вдосконалення певних якостей особистості”; “власне вдосконалення себе як особистості”);

– по-п’яте, акцентування уваги на джерелі саморозвитку (“процес розвитку за рахунок самоосвіти”).

У переважній більшості випадків вчителі фізики засвідчили, що їхньому саморозвитку сприяє: 1) самонавчання, яке набуває таких виявів: “пошук необхідної інформації за допомогою інтернет-ресурсів” (у 91% випадків); “участь у семінарах, методичних засіданнях” (у 89% випадків); “опрацювання навчально-методичної літератури” (у 54% випадків); “читання періодичних видань” (у 48% випадків); “співпрацю з колегами” (у 44% випадків); 2) самовиховання, яке має спрямованість на: “вдосконалення поведінки”, “комунікабельність”, “організованість”, “моральні якості”, “толерантність”, “духовність”, “гнучкість”, “відкритість інноваціям”.

Також вчителі фізики засвідчили, що створюють умови для саморозвитку старшокласників на основі самонавчання, яке організовують у такий спосіб: “постановка проблемних та експериментальних завдань”; “запровадження індивідуальних завдань”; “пропонування учням виконати: проект, домашній експеримент, побутовий дослід, творчу роботу, реферат, презентацію, підготувати повідомлення, виступ на урок-семінар”; “пошук додаткової інформації”; “багаторівневі завдання”.

Спрямованість самовиховання старшокласників вчителі фізики вбачають у: “соціалізації”; “національній свідомості й культурі”; “культурі спілкування”; “моральних якостях”; “правовій культурі”; “ціннісних орієнтаціях”; “толерантності”; “відчутті власної оригінальності”; “комунікабельності”; “організованості”; “неповторності”; “працелюбності”; “цілеспрямованості”.

На основі аналізу анкет старшокласників можемо зробити висновок про те, що зміст тлумачення поняття “саморозвиток” вибудовано в контексті:

– по-перше, мотиваційної основи (“прагнення постійно себе удосконалювати”, “прагнення людини до вдосконалення та вивчення чогось ще невідомого для неї”);

– по-друге, пізнавального аспекту (“це коли людина сама пізнає щось нове та цікаве для себе”);

– по-третє, самостійного начала (“це здійснення людиною розвитку самостійно, з власного бажання, для власного блага”; “коли ти сам докладаєш зусиль”; “розвиток певної своєї частини самостійно”);

– по-четверте, спрямованості саморозвитку (“те саме, що розвиток, тільки стосовно власної особистості”) та його залежності (“розвиток людини, який залежить від неї”).

Дані анкет засвідчили, що з метою саморозвитку старшокласники вдаються до :

– самонавчання, яке організовують у такий спосіб: “читаю цікаві книги”; “розглядаю

цікаві для мене сайти, переглядаю відео, фільми”; “виділяю декілька годин на своє дозвілля, але займаюся хобі лише після уроків; часто не вистачає часу для того, щоб переключитися з одного предмету на інший; у таких випадках я роблю те, що подобається мені, або те, що допоможе мені в житті”; “читаю книги, переглядаю фільми та лекції, відвідую гуртки”; “роблю те, що задають додому, читаю книги”; “читаю”; “коли цікавить якась тема, то вивчаю багато матеріалу, пов’язаного з нею; якщо не дуже цікаво, то вчу тільки те, що задано”; “головне виділити час, а самонавчання має різні форми”; “я чітко розставляю свої пріоритети, знаю свої можливості”; “після уроків читаю додаткову літературу, розв’язую задачі”; “облаштовую своє робоче місце, уникаю спілкування у соціальних мережах, читаю, переглядаю наукові фільми”; “правильно планую час”;

– самовиховання, котре спрямовують на усвідомлене й цілеспрямоване “зрошення” в собі: “терпіння й концентрації”; “дисциплінованості, уважності, сили волі”; “всього, що є можливим”; “стриманості в емоціях”; “організованості”; “колективні навички, лідерські якості”; “терплячості”.

Саморозвиток старшокласників спричинюється суперечностями між бажаним і реальним, омріяним і теперішнім. Притаманне старшокласникам прагнення завдавати перспективні цілі, складати плани, розробляти проекти забезпечує здійсненність саморозвитку як процесу цілеспрямованого впливу особистості на себе з метою вироблення чи шліфування фізичних і моральних якостей, сутнісних сил, духовної сфери, активізації здібностей, нахилів і формування необхідних для життєдіяльності нових знань, умінь і навичок.

Саморозвиток учителів фізики постає як важлива складова педагогічної діяльності. Хід саморозвитку визначається процесом якісної, цілеспрямованої свідомої зміни особистісної сфери педагога відповідно до професійних викликів, виникнення яких спричинюється постійним приведенням функціонування освітньої галузі у відповідність до суспільного розвитку.

Використана література:

1. Дурманенко С. А. Саморозвиток як творення особистості / С. А. Дурманенко, Л. І. Корміна // Педагогічний пошук. – № 3. – 1996. – С. 33.
2. Костюк Г. С. Навчально-виховний процес і психічний розвиток особистості / Г. С. Костюк. – Київ : Рад. школа, 1989. – С. 174.
3. Куликова Л. Н. Гуманизация образования и саморазвитие личности / Л. Н. Куликова. – Хабаровск : ХГПУ, 2001. – С. 3.
4. Максименко С. Д. Психологія учіння людини: генетико-модельючий підхід: монографія / С. Д. Максименко. – Київ : Видавничий дім “Слово”, 2013. – С. 185.
5. Остапенко Е. О. Дослідження підходів до визначення поняття “саморозвиток” / Е. О. Остапенко // Університетська освіта. – Наукові праці. – Педагогіка. – том № 136. – 2010. – С. 50.
6. Современный словарь по педагогике / сост. Е. С. Рапацевич. – Минск : “Современное слово”, 2001. – 928 с.

References:

1. Durmanenko Ye. A. Samorozvytok yak tvorennya osobystosti / Ye. A. Durmanenko, L. I. Kormina // Pedagogichnyy poshuk. – № 3. – 1996. – S. 33.
2. Kostyuk H. S. Navchal'no-vykhovnyy protses i psikhichnyy rozvytok osobystosti / H. S. Kostyuk. – Kyiv : Rad. shkola, 1989. – S. 174.
3. Kulykova L. N. Humanyzatsyya obrazovanyya y samorazvytye lychnosty / L. N. Kulykova. – Khabarovsk : KhHPU, 2001. – S. 3.
4. Maksymenko S. D. Psykholohiya uchinnyya lyudyny: henetyko-modelyuyuchyuy pidkhid : monohrafiya / S. D. Maksymenko. – Kyiv : Vydavnychyy dim “Slovo”, 2013. – S. 185.
5. Ostapenko E. O. Doslidzhennya pidkhodiv do vyznachennya ponyattya “samorozvytok” / E. O. Ostapenko // Universytets'ka osvita. – Naukovi pratsi. – Pedagogika. – tom № 136. – 2010. – S. 50.
6. Sovremennyy slovar' po pedahohyke / sost. E. S. Rapatsevych. – Mynsk : “Sovremennoe slovo”, 2001. – 928 s.

Савош В. А. Самообразование: суть феномена и анализ осведомленности субъектов системы непрерывного образования.

В статье раскрыты философский, психологический и педагогический подходы к толкованию сущности понятия "саморазвитие". Обобщены взгляды исследователей феномена, в которых говорится о: установлении связи между развитием и саморазвитием; определении характеристик, внутренних условий и внутренних движущих сил саморазвития как процесса, выяснении факторов определения хода саморазвития и его результатов; раскрытии влияния обучения и воспитания на саморазвитие. Также проанализированы результаты анкетирования учителей физики и старшеклассников и сформулированы выводы относительно понимания ими сути феномена.

Ключевые слова: саморазвитие, развитие, система непрерывного образования, учителя физики, старшеклассники.

Savosh V. O. Self-development: phenomenal type and analysis of the competitiveness of subjects of the system of uninterrupted education.

The article deals with the philosophical, psychological and pedagogical approaches to the interpretation of the concept of "self-development". The views of researchers of the phenomenon are summarized, which are establishing a connection between development and self-development; definition of characteristics, internal conditions and internal motive forces of self-development as a process, elucidation of the factors determining the course of self-development and its results; Disclosure of the impact of education and self-development. Moreover, results of the questionnaire of teachers of physics and senior pupils were also analyzed and conclusions were formulated regarding the understanding of the essence of the phenomenon.

Keywords: self-development, development, system of continuous education, teachers of physics, senior pupils.

УДК 792.8(477)(092)"1950/1999"

Савченко Р. В.

ОСОБЛИВОСТІ БАЛЕТМЕЙСТЕРСЬКИХ ПОШУКІВ УКРАЇНСЬКИХ ХОРЕОГРАФІВ ДРУГОЇ ПОЛОВИНИ ХХ СТОЛІТТЯ: ТВОРЧИЙ МЕТОД АНАТОЛІЯ ШЕКЕРИ

У статті, присвяченій видатному українському хореографу другої половини ХХ століття – Анатолію Шекері (1935–2000), висвітлено основні етапи сценічної діяльності майстра, проаналізовано жанрові особливості та ідейно-художній зміст, створених ним танцювальних полотен. Встановлено, що балетмейстер спирався на розвинені танцювальні форми, класичну хореографічну лексику, пластичний гротеск, цікаво використовував окремі знахідки драматичного театру і кінематографу. Прагнувши до емоційної хореографічної поетики, постановник намагався досягти стильової єдності всіх компонентів спектаклю, водночас зберігаючи яскраві контрасти головних драматургічних ліній балету.

Ключові слова: український балетний театр, хореографічна культура, балетмейстерські експерименти, танцювальна образність.

Вітчизняні балетмейстерські досягнення другої половини ХХ століття великою мірою пов'язані з масштабними, різноманітними за жанровими особливостями постановками хореографа Анатолія Федоровича Шекери (1935–2000), який протягом кількох десятиліть визначав своїми виставами мистецьке обличчя українського балету. Знавець і послідовний продовжувач академічних традицій, вихованець Московського державного інституту театрального мистецтва ім. А. Луначарського, учень відомого радянського балетмейстера Ростислава Захарова, він привніс на українську сцену нові естетичні тенденції та здобутки балетного театру 1960–1970-х років. А. Шекера